

Blahopřání Blance Desortové a Svatoplukovi Bílému

V únorových dnech tohoto roku slaví své životní jubileum dva členové redakční rady *Živy* – RNDr. Blanka Desortová, CSc.,

a RNDr. Svatopluk Bílý, CSc. Přejeme jim i za ostatní kolegy z redakční rady hodně zdraví a radosti z dalšího poznávání.

Pavel Kovář

Česká společnost pro krajinnou ekologii – udržovatelka oboru v mezinárodních návaznostech

Patnáct let od vzniku nové vědecké společnosti není mnoho, ovšem ve stále se zrychlujícím vývoji základních i aplikovaných věd to není až tak málo. Vědecké společnosti sice nemohou nahradit výzkumné instituce zřízené ke generování primárních poznatků nebo přenosu badatelských výstupů do praxe, ale mohou poznání stimulovat – jak svou kontaktní a sociální rolí ve vědecké a zájmové komunitě, tak podporou organizační a projektové logistiky. Věnujme proto zastavení malé bilanci činnosti spolku v základu přírodovědeckého, nicméně povahou práce a svými dopady šířeji mezioborového.

Geneze

V r. 1982, po bouřlivém oborovém vývoji a diskuzích na konferencích a kongresech zejména v evropském a následně severo-

americkém prostoru, byla založena Mezinárodní asociace pro ekologii krajiny (International Association for Landscape Ecology, IALE). K ustavení této globální profesní sítě došlo v průběhu mezinárodního symposia na území tehdejšího Československa, v Piešťanech. Další roky přinesly zakladatelské monografie, resp. učebnice ekologie krajiny, které posouvaly integraci předtím méně propojovaných oborů dále k jednotné nauce o geografických a ekologických systémech a nacházely teoretická jádra rozvíjeného směru (Zonneveld 1979, Naveh a Lieberman 1984, Forman a Godron 1986 aj.). Generace uvedených autorů stála na ramenou předchůdců z doby, kdy explicitně formulované sousloví „ekologie krajiny“ zaznívalo jen nesměle a sporadicky (např. Troll 1939, Dansereau 1957, Krajina 1958).

Stálým zájmem B. Desortové je ekologie fytoplanktonu – primární produkce jeho jednotlivých zástupců, problematika eutrofizace povrchových vod a možné dopady klimatické změny. Působí na oddělení hydrobiologie Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka v Praze.

S. Bílý byl po dlouhá léta vědeckým pracovníkem a kurátorem brouků entomologického oddělení Národního muzea v Praze. Jeho hlavní specializací je čeleď krascovití (*Buprestidae*) a larvy xylofágních brouků.

V reakci na popsany vývoj vzrůstala také u nás poptávka po odborně laděné platformě, kde by se setkávali nejen badatelsky a prakticky orientovaní zájemci o práci s krajinou, ale také „lidé z terénu“, tedy vzdělaní amatéři v dobrém slova smyslu. Na území tehdejší ČSSR pořádal pravidelná mezinárodní setkání ve sféře krajinné ekologie se silným důrazem na územní plánovací praxi Milan Ružička z Ústavu biologie krajiny Slovenské akademie věd (založen 1974) – předchůdce současného Ústavu krajinné ekologie SAV (1990) v Bratislavě. A rovněž mezinárodní konference Bioindicators Deteriorationis Regionis zaměřené hlavně na problémy znečištěného prostředí a poškozené industriální krajiny organizoval pražsko-průhonický Ústav krajinné ekologie Československé akademie věd (1971) pod vedením Emila Hadače (viz také *Živa* 2012, 4: LXX–LXXI). Základy ekologického zkoumání v české části státu postavené na mezioborové komunikaci několika pracovních skupin povstávaly jak z teoretických studií, tak ze sběru originálních dat v modelových územích Třeboňska, Broumovska a Mostecka. Za shrnující koncepční publikace lze jmenovat např. článek E. Hadače a kol. (1977, v zahraničním vědeckém tisku *Landscape Planning*) nebo českou knihu *Krajina a lidé – úvod do krajinné ekologie* (E. Hadač, Academia, Praha 1982). Hlavní autor, tehdejší ředitel ústavu, ve svém pracovním úsilí nezapršel, že je žákem geobotaniků Jaromíra Kliky (Plánujeme s přírodou, Brázda, Praha 1948; také *Živa* 2012, 4: LXVII–LXVIII) a Vladimíra Krajiny (*Živa* 2012, 4: LXIX), který po komunistickém převratu emigroval, aby v kanadském Vancouveru na University of British Columbia založil vlastní kontinentálně respektovanou biogeoklimatickou školu.

V 80. letech 20. stol. poznamenalo Ústav krajinné ekologie ČSAV „vymístění“ z jeho několika středočeských pracovišť do jednooborově profilovaného jihočeského centra, což budilo u skeptiků pozdějším vývojem potvrzený názor, že půjde o začátek konce sotva se rozběhnoucí instituce pro obor, který je režimu nepohodlný. Exodus nejlepších pracovníků jak do tuzemské, tak zahraniční emigrace spojený s náhradou komunistickými kádry ústav přežil. Ovšem

1 První výkonný výbor České společnosti pro krajinnou ekologii, CZ-IALE (2000–04). Zleva: Antonín Buček, Pavel Kovář, Martin Braniš †, Michael Bartoš, Zdeněk Lipský, Pavel Trnka †, Jan Votýpka

další řízení bylo ovlivněno tím, že od nových počátků po r. 1989 za podmínek selektujících stále více redukcionistické směry byli do vedení ústavu vybráni specialisté (mykologie, ichtyologie, rostlinná fyziologie), kde se stěželo předpokládat, že ředitel vezme za svou, resp. uzná existenci oboru při jeho transdisciplinarnosti a že nepřesměruje užití nástrojů či prostředků do účelové přeměny ve směru, kde je doma.

Jednou z aktivit snažících se podepřít krajinnou ekologii paralelním organizačním zázemím bylo založení Sekce pro krajinně-ekologickou botaniku v rámci Československé botanické společnosti (ČSBS). Akademik Slavomil Hejný (Živa 2012, 4: LXXII) coby tehdejší předseda ČSBS váhal s podporou, ale po nalezení vyhovujícího sekčního předsedy Věroslava Šamka útvar zhruba po dvouletém snažení přece jen vznikl poté, co ho 27. února 1989 formálně schválil hlavní výbor ČSBS. Sekce existovala 17 let až do svého zrušení v r. 2006 (její existence není zmíněna v čísle Živy 2012, 4, které připravila Česká botanická společnost ke 100. výročí svého založení). Sekce pořádala především exkurze a diskuzní semináře na vybraná témata.

Po uvolnění poměrů na konci r. 1989 se otevřely nové možnosti organizačního přeskupování a aktivit a v průběhu 90. let se protnul společné úsilí zástupců těch subjektů, které měly krajinu ve svém zorném poli. Začalo se pracovat na dobrovolné průnikové organizaci. Kdesi na obzoru se matně rýsoval vstup ČR do Evropské unie a protože na přelomu druhého a třetího tisíciletí se už nezakládají učené společnosti izolované od globalizujícího se dění, využili jsme znalosti a kontakty s Mezinárodní asociací pro ekologii krajiny, která právě představěla své stanovy, aby umožnila větší zapojení dříve samostatných národních aktivit.

Ve smyslu stanov IALE s úpravou podle legislativy ČR byly vypracovány stanovy umožňující založit Regionální organizaci IALE ČR (zkráceně CZ-IALE, jinak Českou společnost pro krajinnou ekologii). V tuzemském právním rámci tedy jde o občanské sdružení, podobně jako je tomu u jiných již zavedených vědeckých společností. Zároveň organizace funguje coby národní větev mezinárodní oborové asociace (IALE) a do jejích rozhodovacích struktur může kandidovat své zástupce (např. na podzim 2000 došlo ke zvolení „steering committee“ – řídicího výboru, do něhož byl za ČR nominován Zdeněk Lipský, který působil v později etablovaném IALE Council). Jisté renomé ještě před vznikem Společnosti se podařilo získat zorganizováním úspěšné mezinárodní konference v r. 1998, první svého druhu a rozsahu v ČR, která proběhla ve spojení s oslavami 650. výročí založení Univerzity Karlovy v Praze. Zúčastnili se jí zástupci 29 zemí 6 kontinentů včetně známých osobností znamenajících v řadě případů zakladatelská jména v oboru ekologie krajiny. Ty osoby, které za předchozího režimu omezujícího u nás kontakty se zahraničím naše badatele a zejména vědecký dorost podporovaly, obdržely nejvyšší medailové ocenění Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze (Z. Naveh – Technion, Haifa; R. T. T. Forman –

Harvardská univerzita, Cambridge, Massachusetts; H. Balslev – Univerzita Aarhus; H. Décamps – Univerzita Toulouse; J. R. Gosz – Univerzita Nové Mexiko; O. Wilmannsová – Univerzita Freiburg; dále R. G. H. Bunce – Institut terestrické ekologie, Grange-over-Sands, později Alterra, Wageningen; A. Krauklis – Lotyšská univerzita v Rize, dříve Ústav geografie Sibiře a Dálného východu, Irkutsk). Z konference vzešla publikace *Nature and Culture in Landscape Ecology (Experiences for the 3rd Millennium, The Karolinum Press, Praha 1999)*, citovaná dosud v některých zahraničních monografiích nebo článcích.

Ustavující plenární shromáždění Společnosti (konalo se 4. února 1999 v Brně), potvrdilo snahu přítomných rozvíjet na našem území krajinnou ekologii jako vědecký obor ovlivňující praxi. Schválilo návrh stanov a pověřilo autora tohoto článku coby kontaktní osobu s Mezinárodní asociací pro ekologii krajiny podepsat podmínky členství v ní na kongresu IALE v USA (Snowmass Village 1999), což se stalo. Dále pověřilo výkonný výbor v rámci jeho provizorního ročního mandátu zajistit všechny nezbytné formality k ustavení organizace jako občanského sdružení. Registrace Regionální organizace IALE České republiky, resp. jejích stanov Ministerstvem vnitra nese datum 15. března 1999.

Činnost

Jako hlavní prostředek setkávání se ustálily výroční konference (konané zpravidla v prvním čtvrtletí roku a co do aktivní účasti přístupné komukoli z odborné komunity zvnějšku). Jejich součástí je vždy plenární zasedání členů, které má pravomoc hlasovat o zásadních záležitostech Společnosti. Schvaluje také zprávu výkonného výboru o činnosti a hospodaření za uplynulý rok, volí nové funkcionáře na čtyřleté období. První výroční konference se konala 18. ledna 2000 v Praze, zatím poslední 6. února 2015 v Brně. Střešní témata konferencí jsou různá, od více teoretických (např. *Geo/bio/diverzita – integrující perspektivy*, 2009) až po konkrétnější s teritoriální vazbou (např. *Současné změny ve využívání krajiny v ČR a nové trendy v krajinné ekologii*, 2001; *Manage-*

ment chráněných území, 2012). První výroční konference měla téma *Přenos badatelských poznatků do rozhodování o krajině*. Členové Společnosti se pravidelně zúčastňují evropských nebo celosvětových kongresů IALE, případně konferencí jednotlivých národních větví asociace (např. v dánském Roskilde v r. 2000, australském Darwinu 2003, holandském Wageningenu 2004 a 2007, portugalském Faro 2005, v Salzburgu 2009, v Pekingu 2011, v Manchesteru 2013 a řadě dalších). Hned na počátku fungování CZ-IALE vzniklo Pan-evropské fórum pro monitorování krajiny při IALE, které jsme podpořili účastí (Handrij Härtel – Grange-over-Sands v Anglii, 19.–20. února 2000). Naši členové se zapojili do setkávání v rámci evropské divize IALE (ECOLAND), z níž se později ustavila celoevropská (kontinentální) větev IALE. Mladí zájemci absolvovali nejruznější mezinárodní kurzy organizované na evropské i světové úrovni (např. kurz mapování krajiny v Madridu a Lisabonu v r. 2003 nebo workshop k monitoringu kulturních krajiny ve Vídni téhož roku, v pozdějších letech následovala dlouhá řada dalších cílených akcí podobného typu).

Co se týče českého příspěvku k organizaci větších mezinárodních setkání, pak kromě výše zmíněné pražské konference v r. 1998 se konala další mezinárodní konference *Landscape structures, functions and management: response to global ecological change* (Struktura, funkce a management krajiny: odpověď na globální ekologickou změnu) ve dnech 3.–6. září 2010 v Brně. Navštívilo ji téměř 200 účastníků z 33 zemí, převážně z Evropy, ale s početnou výpravou např. z Japonska a Ruska, nebo se zástupci z USA, Kanady i Nového Zélandu. Hojně obsazené byly též exkurze do Čech, na Moravu a přihraničí organizované po konferenci.

Dalším typem činnosti CZ-IALE je od r. 2003 každoroční pořádání mezinárodní mezioborové konference pro doktorandy *Venkovská krajina* (zpravidla dvou- až třídní, konané v Hostětíně/Slavičíně). Za prvních 10 ročníků konference se po zhodnocení několika stovek realizovaných tematických vystoupení ukázalo 16 hlavních, resp. nejčastěji se opakujících tematických okruhů. Výukovým a vzdělávacím záležitostí v oboru byla věnována výroční konference v Litovelském Pomoraví (15.–16. dubna 2011): *Vysokoškolské vzdělávání v oblasti ochrany a management krajiny* (pod garancí Ivo Machara).

Doplňkem těchto aktivit se od r. 2005 stalo terénní praktikum, organizované vždy ve vybraném území, nejčastěji ve vazbě na specifické krajinné fenomény (první se odehrálo v přírodním parku Svratecká hornatina, další v NP Podyjí – krajinně říčního fenoménu atd.). Zváni jsou znalci z různých disciplín – podle povahy klíčových faktorů působících jako hlavní determinanty dynamiky v území. Dalším oblíbeným počinem se od r. 2007 staly krajinářské dílny (Jan Skaloš) – inspirované pokusem o rozbor zkušenosti s konkrétní krajinou a jejím vnímáním, kdy jsou na základě společného pobytu prezentovány různé perspektivy podle oboru a vnímání místa zúčastněnými. Objektem byly např. Beskydy, Žďárské vrchy, Zbudovská

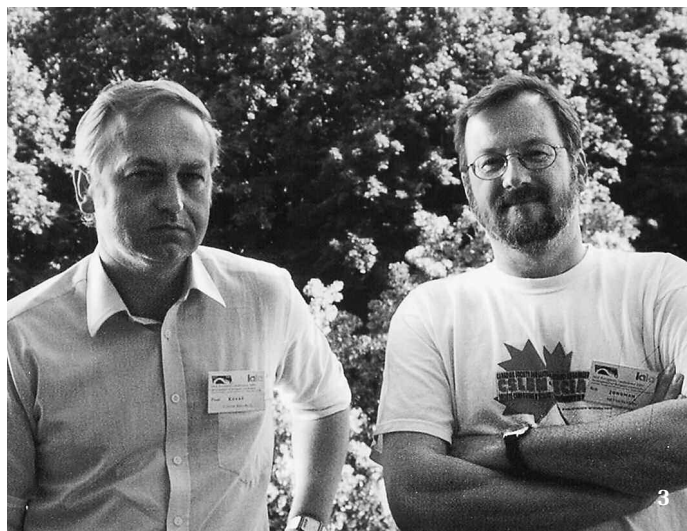

2 Současný předseda CZ-IALE Zdeněk Lipský a Jan Frouz, současný ředitel Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy, na snímku z r. 1993 – v polední pauze na konferenci IALE v Rennes. Foto P. Kovář

3 S Robem Jongmanem (vpravo), dlouholetým vědeckým pracovníkem Alterry (Wageningen) a bývalým sekretářem IALE na kongresu v estonském Tartu v r. 2001 (vlevo autor tohoto článku). Snímky z archivu autora

blata nebo Sudety. Od r. 2002 se rovněž víceméně pravidelně pořádají dvoudenní workshopy na téma Ekologické sítě – zelená páteř krajiny, mapující vývoj v oblasti výzkumu a tvorby přírodní infrastruktury v kulturní krajině. Na půdorysu CZ-IALE se také etablovala pracovní skupina pro plánování krajiny (Alena Salašová) napojená na aktivity centra pro implementaci Evropské úmluvy o krajině CENELC.CZ, o. p. s., a na Českou komoru architektů.

Dne 12. prosince 2002 bylo sděleno dopisem předsedy Rady vědeckých společností (RVS) při Akademii věd ČR prof. Iva Hány, že naše Společnost byla přijata za člena RVS. To CZ-IALE umožňuje mimo jiné žádat o granty finančně podporující specififikované činnosti. Jednou z hlavních forem se stalo vydávání vědeckého časopisu *Journal of Landscape Ecology* (jeho nulté číslo vyšlo v r. 2007, od r. 2008 vycházejí dvě a od r. 2011 tři čísla ročně). Jakkoli není snadné v dnešním publikačním prostoru přidat do informační záplavy, stále více internetově podporované, další periodikum při požadavcích na kvalitu, nadto mezioborové povahy, využili jsme „evropské niky“, nikoli adekvátně obsazené naproti již zavedenému americkému časopisu *Landscape Ecology*. Redakční rada má mezinárodní obsazení – kromě tuzemských členů zástupce Velké Británie, Rakouska, Švýcarska, Itálie, Rumunska a Polska. Časopis má standardní recenzní proces (peer review) v nakládání s došlými rukopisy, v současné době je indexován řadou bibliografických databází, nejčastěji DOAJ (Directory of Open Access Journals). Publikované články jsou dostupné v tištěné a také elektronické on-line verzi. Více informací najdete na webu časopisu www.journaloflandscapeecology.cz. Přestože periodikum přednostně publikuje

práce z evropského teritoria, apriorní prostorové omezení nemá (monotematické číslo 2013, 3, sestavené z upravených příspěvků mezinárodního sympozia, se týkalo např. tropického souostroví Sokotra; číslo 2014, 1 bylo odvozeno z bloku konferenčně informace, bilanční zpravodajství a novinky ze života tuzemské a mezinárodní komunity).

Pro členy Společnosti vychází 2–4x ročně elektronický Bulletin CZ-IALE (Dušan Romportl, Z. Lipský), který přináší aktuální informace, bilanční zpravodajství a novinky ze života tuzemské a mezinárodní komunity.

Kromě všech již popsaných činností se naši členové více či méně pravidelně zúčastňovali konferencí, které založil tehdejší prezident České republiky Václav Havel a jejichž motorem se stal bývalý ministr životního prostředí Ivan Dejmál: *Tvář naší země – Krajina domova* (2001, 2002, 2005, 2008) v Praze a v Průhonicích. Podobně je organizace volně napojena na opakovaně pořádané tematické konferencí Univerzitou Palackého v Olomouci: *Říční krajina*. Řada našich členů se přes své mateřské instituce podílela na vzniku díla *Atlas krajiny České republiky* (vydán Ministerstvem životního prostředí prostřednictvím Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví Průhonice v r. 2010 a jeho první výtisky byly k dispozici na výše zmíněné mezinárodní konferenci CZ-IALE v Brně téhož roku – jako reprezentativní dílo vzbudil velký zájem zahraničních účastníků).

Předsedy od formálního založení CZ-IALE do současnosti byli zvoleni: geobotanik, geobiocenolog, lesnický ekolog, geograf (Pavel Kovář, Antonín Buček, Petr Maděra, Zdeněk Lipský).

Veřejné aktivity

Účast předsedy CZ-IALE v mezirezortní skupině ustavené při MŽP pro implementaci Evropské úmluvy o krajině Českou republikou. Skupinou byl vypracován materiál s návrhem na podpis a následnou ratifikaci Evropské úmluvy o krajině Českou republikou (vláda vyjádřila souhlas s podpisem a ratifikací na svém zasedání 30. října 2002). Při té příležitosti vyšlo monotematické číslo časopisu *Ochrana přírody* 2002, 10. Úvodem je přetištěno vystoupení V. Havla v Míčovně Pražského hradu (na

konferenci *Tvář naší země II*) s pokračováním sérii článků o různých aspektech nejnovější evropské konvence.

Otevřený dopis předsedy CZ-IALE premiérovi Stanislavu Grossovi ve věci respektu k vědeckým faktům jako základnímu kritériu pro posuzování a rozhodování o věcných otázkách při plánovaném záměru říčních úprav spojených s budováním dvou stupňů na Labi v Malém Březně a v Prostředním Žlebu (v reakci na vyjádření náměstka ministra průmyslu a obchodu Martina Peciny; viz také *Vesmír* 2004, 12: 666; odpověď dopisem ministra Milana Urbana, stupně vybudovány zatím nebyly).

Dopisy vedení CZ-IALE ministrové dopravy Milanu Šimonovskému (září 2005) a Krajskému úřadu Pardubického kraje (leden 2006) ve věci plánování trasy rychlostní komunikace R 35 s argumentací ve prospěch „jižní varianty“ výstavby, která je šetrnější k životnímu prostředí a energeticky úspornější (obdrženy písemné odpovědi; 12. jednání zastupitelstva Pardubického kraje 20. dubna 2006 rozhodlo o zapracování jižní varianty R 35 do definitivní verze územního plánu).

Dopis předsedy CZ-IALE se spolupodepsanými iniciátory z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (Josef Fanta, Karel Prach) adresovaný předsedovi Akademie věd ČR (listopad 2005) v záležitosti reflexe potřeby krajinně-ekologického institucionalizovaného výzkumu v ČR ve světle rozhodnutí zrušit Ústav ekologie krajiny (ÚEK AV ČR) a nahradit ho jinak orientovaným Ústavem systémové biologie a ekologie (ÚSBE AV ČR; od 1. července 2005). Písemná odpověď vedení AV ČR potvrdila realitu na základě rozvedené teze: „problematika krajinné ekologie jako taková nenaplnuje segment jasně definovaného vědeckého oboru...“; ÚSBE byl pak definitivně zrušen začátkem r. 2010.

Dopis předsedy CZ-IALE společně s děkanem Přírodovědecké fakulty UK v Praze podepsaný účastníky výroční konference 2009 čerstvě jmenovanému ministrové dopravy Petru Bendlovi, aby se zasadil o zrušení záměru zbourat architektonicky cennou unikátní historickou nádražní budovu v Ústí nad Orlicí jako zbytečnou oběť přestavby nádražního areálu. Ministr následně do stanice přijel poprvé tam zastavivším Pendolinem a v diskuzi se všemi zúčastněnými stranami obnovil posouzení

variant stavby včetně zachování budovy z r. 1874; ta byla po dalších peripetiích vyhlášena Ministerstvem kultury v srpnu 2010 národní památkou.

Dopis předsedy CZ-IALE ministru životního prostředí Tomáši Chalupovi ve věci dlouhodobě konfliktního managementu národního parku Šumava s nabídkou na mediaci mezi stranami sporu rozvinutím jader nalezené shody – na základě diskuze v rámci výroční konference Management chráněných území (2012). Písemná odpověď ministra akceptující „inspiraci“ pro další jednání, ale odkazující na vyřešení problémů připraveným zákonem pro národní park Šumava ze strany MŽP.

Odborné a diskuzní angažmá v záležitosti velkoprojektu na vybudování kanálu Dunaj–Odra–Labe: A. Buček a I. Machar (eds., 2012), naposledy také v Živě (2014, 6: CXXXIII–CXXXVI).

Dopis předsedy CZ-IALE po výroční konferenci 2014 představitelům nové vlády ČR s nabídkou spolupráce při uplatňování zásad Evropské úmluvy o krajině v praxi (adresáti: Bohuslav Sobotka, předseda ČSSD a předseda vlády ČR, Andrej Babiš, předseda hnutí ANO 2011 a místopředseda vlády ČR, Pavel Bělobrádek, předseda KDU–ČSL a místopředseda vlády ČR, na vědomí hlavnímu poradci premié-

ra Vladimíru Špidlovi). Písemné odpovědi od všech tří subjektů, v případě ANO 2011 prostřednictvím ministra životního prostředí Richarda Brabce; dílčí odezva např. v obnovení činnosti Rady vlády pro trvale udržitelný rozvoj – přesun působnosti z MŽP na Úřad vlády, nebo seminář Povodně a sucho – krajina jako základ řešení s následnou edicí příspěvků, iniciativa J. Fanty ve spolupráci s Komisí pro životní prostředí AV ČR (viz str. XII–XIII kuléru této Živy).

Mezinárodní projekty stimulované členy CZ-IALE na mateřských pracovištích

Pátý rámcový program – projekt Evropské unie BIOHAB (Biodiversity and Habitats, 2002–05; EVK2-CT-2002-20018; viz např. R. G. H. Bunce a kol. 2005, R. G. G. Bunce a kol. 2007).

Projekt operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK CZ.1.07/2.3.00/20.0004 Landteam – Creation and development of multidisciplinary team on the basis of landscape ecology, 2011–2014; např. P. Maděra a kol. 2014).

Závěr

V novodobé historii postupně zanikla všechna pracoviště, která se soustředěně zabývala stavem a vývojem krajiny obecně

a České republiky zvláště (akademické ústavy: Geografický a Ústav ekologie krajiny; předtím Terplan – Státní ústav pro územní plánování). Univerzity „skrývají“ výuku v daném směru spíše jako okrajový přílepek k řečišti některého ze zavedených segmentů oborů, jejichž vymezení lépe přináší financovatelné body v dosavadním systému podpory vědy. Ekologie krajiny patří z podstaty věci mezi ty polyhistorické obory, které nadto víc než jiné propojují základní poznání a aplikace. Tomu odpovídá mnohem širší vřejší výstupů, než je ochotna rozhodovací byrokracie uznat, podporována převážně účelově motivovanými hlasy ze sféry akademické, rezortně-aplikační i developerské. Státu tady objektivně (možná ne subjektivně) začala chybět kompetentnost, což se přenáší mimo jiné do projevů občanské nespokojenosti v rozšiřujícím se spektru kauz při zacházení s krajinou. Proto práce České společnosti pro krajinou ekologii nabývá širších dimenzí smysluplnosti.

Seznam citované literatury najdete na webové stránce Živy.

Jan Plesník

OSN ustavila Mezinárodní den planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů

Světový nebo mezinárodní den má mléko, žonglování, architektura, ženy a zvláště venkovské ženy, nekupování ničeho, otcové, spoření, ochrana osobních údajů, děti, zdravý spánek, šachy a dokonce i toalety. Některé další se týkají i životního prostředí. Od r. 1971 se 22. duben slaví jako Den Země, vzniklý z iniciativy amerických aktivistů. Organizace spojených národů vyhlásila 5. červen Světovým dnem životního prostředí. Připomíná se tak zahájení Konference OSN o životním prostředí člověka, konané v r. 1972 ve Stockholmu. Šlo o vůbec první celosvětovou akci věnovanou právě péči o životní prostředí. Na 2. října připadá Světový den hospodářských zvířat, zaměřený především na problematiku ohleduplného zacházení s živočichy v lidské péči. Od r. 2001 najdeme v kalendáři 22. květen jako Mezinárodní den biologické rozmanitosti – v r. 1992 se v keňském Nairobi vyjednávali shodli na všeobecně přijatelném textu Úmluvy o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity, CBD).

I flóra a fauna mají svůj svátek

Na konci r. 2013 k světovým či mezinárodním dnům přibyl další, když 20. prosince schválilo Valné shromáždění OSN návrh, aby se 3. březen stal Mezinárodním dnem planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Mezinárodní společenství

z oficiálním prohlášením v této příležitosti zdůraznilo, že fauna a flóra mají pro člověka nesporný společenský, hospodářský, vědecký, výchovně-vzdělávací, kulturní, etický a estetický význam. Na druhou stranu se planě rostoucí rostliny a volně žijící živočichové neziřdka stávají předmětem ilegální činnosti včetně nepovoleného obchodování. Zmiňovaný den nebyl vybrán náhodou – 3. března 1973 byla ve Washingtonu sjednána Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES).

Proč ale OSN přišla s Mezinárodním dnem planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů teprve nedávno, když CITES byla dohodnuta již před více než 40 lety? Důvodů najdeme hned několik. Přestože člověkem vyvolané mizení druhů nedostihlo rozsah hromadných vymírání, k nimž ve vývoji Země došlo již pětkrát, na mnoha místech planety lidé některé druhy vyhubili, zatímco četné invazní nepůvodní druhy úmyslně vysadili nebo nechťně zavlekli do oblastí mimo jejich přirozený areál rozšíření.

Střízlivé odhady hovoří o tom, že roční obrát mezinárodního obchodu s výrobky z planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů dosahuje, pokud do něj započítáme i obchod se dřevem a mořskými organismy včetně ryb, v celosvětovém měřítku více než 350 miliard amerických dolarů (USD); týká se stovek milionů jedinců desítek tisíc druhů. Většina tohoto obchodu je legální a značnou část můžeme považovat za udržitelnou – existenčně na něm závisí velká část obyvatel Země. Roční objem v rozporu s právem provozovaného obchodu s flórou a faunou a výrobky z nich se bez dřeva a mořských živočichů pohybuje v rozmezí 7–23 miliard USD. Jde o druhý největší černý trh na světě (po obchodování s drogami) a třetí nejvýnosnější komoditu ilegálního kšeftování vůbec; více se dá vydělat jen na narkotikách a zbraních. Obchodování s planě rostoucími rostlinami a volně žijícími živočichy a produkty z nich ještě zvýšilo používání internetu.

Ačkoli nejdůležitějším činitelem odpovědným za úbytek rostlinných a živočišných druhů na Zemi zůstává i nadále rozpad, ničení a ztráta původního prostředí, v mnoha místech doplňované šířením invazních nepůvodních druhů, také ilegální sběr, lov nebo odchyt bezprostředně